

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA.

179.

Vladislava Syrokomly

VYBRANÉ BÁSNĚ.

Z polského přeložil

Jan Nečas.

Zakletý poklad. — Žebrák z řemesla. —
Zpověď pana Korsáka, praporečníka
polockého.

V PRAZE.

Nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Vladislava Syrokomly

VYBRANÉ BÁSNĚ.

Z polského přeložil

J a n N e č a s.

Zakletý poklad. — Žebrák z řemesla. — Zpověď
pana Korsáka, praporečníka polockého.

V PRAZE.

Nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Národní knihtiskárna I. L. Kobra v Praze.

Zakletý poklad.

I.

V prostotě pověst ujímá se ráda —
veškerou víru venkovan v ni skládá.
Staří si zalhou, mladí přilhávají,
pověsti veské z toho původ mají;
od báby časem slýchává je žačka,
a tak jde taky naše povídačka:

* * *

Za dávných časů zámek kdesi býval,
kastelán v zámku hojnost všeho míval;
znali ho v dáli jako ve okolí,
Tatary sekal, jako trávu v poli,
zbudoval kostel s měděnými štíty,
usadil při něm otce jezuity,
pro krále dával zábavy a lovy,
zapudil z gruntův sirotky a vdovy,
s velkými pány z jedné číše píval,
k zemanům v kraji ukrutníkem býval,
o jeho statek tisíc chlapů dbalo,
bohatství jemu stále přibývalo.
On žil — jak bývá u knížete zvykem,
umřel — jak člověk s povzdechem i vzlykem.

Po dědu v sledu potomkové hynou,
 brozný ten zámek již je rozvalinou.
 Mramor a cihla na vysoké věži
 obrostly mechem nebo rumem leží;
 na baštách, kde se zápasníci stkvěli,
 krysy a zmije dávno zdomácněly.
 A tak v těch místech střídavě si hoví
 zbojníci ve dne, v noci čeled' soví;
 je to kus pouště!... Kdo se na ni ptají,
 podivných věcí prý se dovídají,
 že snad je v rumech o tři sáhy níže
 sklepení skryté za železné mříže,
 tam že je v bedně zakované mlatem
 uschován poklad se stříbrem i zlatem,
 na venku zase, kde zdi v rum se boří,
 plamínek siný hopkuje a hoří.

II.

Pověstným stal se poklad v celém kraji,
 staří a mladí o něm povídají;
 nejeden člověk o tom místě věděl,
 na poklad vzácný vlastním okem hleděl,
 musil ho nechat, neboť v hloubi sluje
 příšerný duch ho pilně opatruje.
 Sobolí kožich, suchá tvář i bledá,
 na hlavě kolpak vysoko se zvedá;
 na bradě kudly nehrubě mu sluší,
 očima hází, až to bode v duši;
 brilanty jiskří se mu na kaftaně,
 kovány stříbrem stkví se jeho zbraně...
 Umí jak živý ječeti a lkáti;
 na jeho šatech hrobovinu znáti:

postava cizí, podivný kroj celý,
pošmourný pancéř, oděv zplesnivělý.

Řetězem psisko šhubá zrezavělým,
z prsou ryk hrozný chrlí chřtánem celým,
štekotem staví příchozího v kroku,
oheň i krey mu smísily se v oku.
Modlitbou, mečem mnozí na tom místě
mněli, že zlata domohou se jistě;
kdo však se dostal až k té sluji černé,
octl se jekem v bázni bezeměrné,
ihned naň padá vlkodav, pes dravý,
zbraně mu vyrvav, ruce zakrvaví,
ubohý smělec jistě naposledy
utíkal ztamtud zraněný a bledý.

III.

Pověstným stal se poklad v celém kraji,
staří a mladí o něm povídají...

Ku kněžím primas promluvil v ta slova:

„Na zaklínání pekelník se schová,
„zpívejte žalmy, zvoňte, milí bratří,
„peníze ty snad ke kostelu patří.
„Orate fratres, bol v tu duši klove;
„modlitba snímá trýzně očistcové.
„Svěcené vodě ďábel uhne jistě,
„já sám vás, bratří, povedu a v místě
„zaběrem poklad.“

Hle! jak vyšli z domu,
v nedělní roucha oblekše se k tomu;
třebať jim s čela pot se řine zimný,
za zvuku zvonů prozpěvují hymny,

zbořisko světí, v tváři strach se zračí,
při světle hromnic do sluje se tlačí.

Postavu shlédli — do pat ozbrojená
vydala jek a padla na kolena.

Sotva však primas, veda kněží řadu,
rukama svýma sáhl po pokladu,
zjeviska dlaně hned ho odpuzují,
zařinčel řetěz, zavrčel pes v sluji.

Primas jde dále, jeť v něm duše smělá,
zloducha žehná, zloduch totéž dělá; —
svěcenou vodou kropí ho co chvíli,
zloduch se modlí, zbožně hlavu chýlí.

Jistě to křesťan... neleká se křížem,
k bedně však nedá přistoupiti blíže.

Strídavě kněží zkoušeti to chtějí,
zpívají žalmy: „Miserere mei!“
Strašidlo s nimi zpívá, poklekává,
pokladu však se tknouti nenechává.

Ječí, až echo tím se probudilo;
pobledli kněží, úzko jim tu bylo,
v strachu i v zmatku na útěk se dali,
hrobové jeky za nimi se draly.

IV.

Pověstným stal se poklad v celém kraji,
staří a mladí o něm povídají...

Promluvil král: — „Nač s tím je tolik křiku?“

„Na vás to čeká, pane pokladníku!“

„Poněvadž vaše údatenství známe,

„věrnosti vaší příkaz ukládáme:

„do zámku rychle s vojskem vypravte se

„velký zisk státu taký poklad nese;
 „zjevení jakés, jehož kněz se bojí,
 „před mými reky jistě neobstojí.“ —
 Pancéřem lesklým prsa obepjali,
 na hbitých koních ke bradu se hnali,
 život i smrt jim jednaké je ceny;
 z rumů se ozval ohlas probuzený,
 v bříncení mečův zvučí píseň prudká,
 válečným hlukem k činu srdce nutká.
 Skočili s koní — šikem po dvojici
 tlačí se úzké, těsné po temnici,
 do sluje vešli — klesli na odvaze...
 Tajemný rytíř klečí na podlaze.
 Pokladník vbíhá (dost byl k tomu smělý)
 rytířstvu káže vynést poklad celý...
 Strašidlu strašně zablýsklo se v oku,
 pravici zvedlo, srazilo ji k boku,
 skřípělo zuby, až se skály chvěly,
 tasilo z pochvy meč svůj zrezavělý.
 Strhla se bitka — kdo z ní dojde chvály?
 Umrlcův meč jak žhavý oheň pálí,
 v pancéře buší, přelamuje kosti;
 vlkodav skutý chrčí vzteklivostí;
 na prsa, rámě vyskakuje prudce,
 vydírá zbraně, zkrvavuje ruce;
 kdo se mu blížil, toho psisko rvalo,
 strašidlo samo sto jich porubalo.
 — „Neválčit s duchem!“ — vzkřikl voják starý,
 „i ten, kdo stál jak vítěz nad Tatary,
 „přemožen zjevem ve bdění neb v zdání,
 „vytrvat nelze v takém bojování!“
 Krvavi, blědi ze sluje se hnali,
 hrobové jeky za nimi se draly.

V.

Pověstným stal se poklad v celém kraji,
staří a mladí o něm povídají...
podivná věc, že vzdaluje se zcela
od vlasti stejně jako od kostela.

Podzimní nocí táhnou mračna šedá,
sirota v rumech úchrany si hledá.
Vichr se vkrádá v okna, v puklé stěny,
ode skal hučí jekot odražený;
ze střílny výr se žhavým okem dívá,
hrobové jeky z prsou vydobývá.
Smutněji vichru, tesklivěji výra
sirota lkajíc s oka slzu stírá.

— „Odpusť mi Bože! je to trýzeň těžká!
Zdaliž pak v světě spravedlnost mešká?
Rodiče v hrobě, shořela mi chata,
na ctnost mou číhá hromaditel zlata,
za nástroj hanby, na potupu práva
zbrojenci svými stíhati mě dává!...
Utíkat jest mi a se potulovat,
před zradou lidí do lesa se schovat.
Děsno mi v noci! Kdysi beze stopy
na matčin hrob jsem ušla před pochopy;
však tam, kde padlo zločincovo zření,
ani ten hrob již útočištěm není;
i tam mě stíhal — běžím na bezcestí,
na poušti snad mi zamihne se štěstí;
nastalo jitro — vyjítí se bojím,
umru tam hlady — jak tu bídna stojím!!
Přístřeší nemám v zimě ani v letě,
nikoho nikde v široším světě!

Ó, vím já přece, kdo mi ruku podá,
 pro něho ani žití není škoda!
 On mně tak rád má, při něm tak mně milo,
 jak by se štěstí ke mně obrátilo!
 Nadarmo chuďas ke štěstí se hlásí,
 černého chleba trdně dobývá si,
 bez jeho práce hladem by tu mřeli
 ochromlá matka, otec zšedivělý.
 Ó, jen těch groší aspoň mšek malý,
 k oltáři bychom spolu putovali,
 utekli bychom svému nepříteli,
 kam by nám oči, kam by nohy chtěly.
 V doškové chatě někde na padolu,
 ó jak tam blaze žili bychom spolu!
 Dařít se práce na lánech i v lese,
 mámeli štěstí, kterého nám chce se.
 Utiš se srdce, chtivě na mě hlídá
 s té strany hanba, s oné hořká bída!
 Sirota z obou jedno vzítí musí. —
 Ne! já smrt hladem v rumech vyberu si.“

VI.

Zazněl v tu chvíli z dálky dusot náhlý...
 Velikým houfem stíhatele táhli...
 Hledajíc skrytu děvče ve poplachu
 do sluje vpadlo u velikém strachu.
 Vidí tam bednu okovanou v dáli,
 ve vzduchu nad ní plamínek se pálí,
 klečí tam člověk, rytíř v starém kroji,
 u bedny pes, tam přikovaný stojí.
 Sobolí kožich, suchá tvář i bledá
 na hlavě kolpak vysoko se zvedá,

sivé má vlasy, páchne hrobovinou,
s pohledem vřídým prsty jeho kynou
k bedně a k děvě — pokynutí dvoje —
jakoby řeklo: „Vezmi, je to voje!“
Pojednou jak by kouzlo působilo,
smekly se mříže, víko vyskočilo.

VII.

Upadlo děvče, tak se tuze leklo,
zjevení ve snách takto k němu řeklo:
— „Hle tu je poklad, vše to stříbro, zlato
„sirotkům bylo vydráno i vzato;
„já jsem to spáchal; pokutu mi dáno,
„k pokladu moje srdce přikováno.
„Aby pak z něho nemohlo se bráti,
„na stráži jest mi strašiti a státi,
„až by mě někdy chudá, bohumilá
„sirota z těžké kletby vybavila.
„Modli se za mne — tu máš svoje věno,
„tebou mi bude nebe otevřeno!“
Procitlo děvče — zírá v udivení;
po zjevu, po psu nikde stopy není,
ve staré bedně blýskly se té chvíle
zlatáky žluté, stříbrňáky bílé.
Sirota slzíc k modlitbě se sklání,
zádušní žalmy říká do svítání,
k ránu pak bledá vyšla z temné sluje,
s pláčem a smíchem div svůj vypravuje.

VIII.

Ve chvílce lidé houfně kolem stáli —
vidouce zlato, sirotě ho přáli,
v zástupu šepot ozýval se všudy:

— „Kastelán kdysi odíral lid chudý,
 „stříbro i zlato z mozolů a z potu,
 „sirotčí slzy — je to pro sirotu!“

IX.

V neděli ráno stoupli ku oltáři:
 ubohé děvče s hochem bledé tváři,
 obřadním slovem svatý slib si dali,
 při stole s hostmi hlučně hodovali. —
 Újavše poklad, o něj velkou částí
 dělí se s Bohem, s blíznými, — a s vlastní:
 dávají dary chudým ku podpoře,
 budují kostel na Zelené hoře;
 v kostele pak se modlívali z rána
 za pokoj duše pana kastelána.
 A, jak se patří, také o vlast dbali:
 setninu vojska vyzbrojiti dali,
 a co jim zbylo, při práci se množí;
 pokojně žili v lásce, v bázni boží.

X.

Pověstným stal se poklad v celém kraji,
 staří a mladí o něm povídají, —
 pověsti způsob arci všude jiný —
 donesla se též do mé domoviny.
 Aby pak v pozdní nezanikla době,
 ustálil formu předeval jsem sobě:
 komu se líbí, nechať dál ji poví,
 jak já ji napsal tuhle těmi slovy.

Žebrák z řemesla.

I.

Jakoubku, já ti ještě jednu povím!
Nepatří sice ku pověstem novým;
jest však v ní pravda obsažena jistá,
každý že sám svou nehodu si chystá.
Takový asi u nás leckde stojí,
který rád sedá na stoličce dvojí,
který, jen aby zavděčil se více,
Bohu dá jednu, ďáblu dvě svíce.
Poslechni tedy!

Kdysi při úvoze
sedával žebrák o dřevěné noze;
při sobě míval po žebráckém zvyku
růženec, talíř, křížek na stolíku,
zpěvníček starý, torby dvě, dva kyje,
žalostným hlasem zpíval litanie.

Silnice travou nikdy nezarůstá:
do města, z města lidé chodí zhusta;
zrozen byl žebrák kraje toho v středu,
známi mu byli z postavy a vzhledu
staří i mladí, děvčata i děti,
páni a Židé, měšťané a kmeti —
věděl, kdo dobrý, a kdo zle se choval;
každému stejně talíř nastavoval,
každému zpíval na poděkování:
„Nechť Bůh splní všecka vaše přání!“

II.

Protože všude marnivost je doma:
 maršálkem zove pana ekonoma,
 šlechtice zvedá přímo na knížete,
 dívčině říká, že jak růže kvete,
 starostu v každém vesničanu vítá...
 Grošáků hojně do talíře lítá,
 v mošně pak by se pohromadě zhlídlo
 s měšťanským chlebem vesňákovo jídlo.

Nemnoho viny shledají v tom muži,
 zveli kdo děvče jahůdkou neb růží;
 žebrák však mnohdy padá v bludy větší,
 když se má k zbůjci pochlebivou řečí,
 zvoník mu knězem, hrdinou mu sketa,
 lakomec velkým dobrodincem světa.
 Uměl to žebrák, znalť on lidi všady,
 u sebe myslil: Není jiné rady,
 třeba se modlit, po talíři zvonit,
 rozdílů nedbat, nízko všem se klonit,
 zvedati oči, volat bez ustání:
 „Nechat Bůh splní všecka tvoje přání!“

III.

Jednou kněz Bernard jdoucí sbírat dary
 k žebráku řekl: „Přítelínku starý,
 „chybuješ: všem a v každém počínání
 „nevhodno mluvit: Splň Bůh vaše přání!
 „Vždyť pak tu člověk leckoho jít vidí,
 „bídňíka mnohdy, škůdce dobrých lidí,
 „kterýžto v srdci záměry zlé chová...“

„Modlitby přece různá mají slova!
 „Kdyby Bůh splnil, oč se mnohý modlí,
 „nevinným křivdu učinil by podlý,
 „šibalům prosták v osidla by padl,
 „vraždil by lupič, zloděj pak by kradl.
 „Nemůžeš vědět, po čem který touží,
 „proto ať smysl řeči tvé se zouží,
 „každému nemáš na poděkování
 „říkati: Splň Bůh všecka tvoje přání!
 „Tvá řeč jen tehda směr by měla pravý:
 „Zámyslům dobrým Bůh ať blahoslaví!“

IV.

„Aj, což mi po tom, pravzore všech kněží,
 „za jakým cílem a kam lidé běží?
 „Můželi z toho dobro neb zlo býti?
 „Já jsem jen žebrák a chci groše mti.
 „Zloděj ať krade, zbojník nože vbíjí,
 „já mám svou mošnu, budu při svém kyjí,
 „poříkám všechněm tutěž modlitbičku,
 „kdo mi dá chleba nebo almužničku.
 „Ubohým lidem třeba smilování:
 „každému Bůh ať splní jeho přání!
 „Nezlob se na mne: nápad je to hloupý,
 „biskupe, vím, že nikdy nejsi skoupý!
 „Kdy ti tvá ruka do díla se vloží,
 „rovnou ty měrou — měj si pomoc boží!“

V.

Vzdychl kněz pro blud nepodobný víře,
 hodil mu slušný dárek do talíře.

Takto si žebrák vedl léta mnohá,
 lichotil lidem, znevažoval Boha!
 Nastala tehda sudermanská vojna,
 po krajích táhla všude vojska hojná,
 pro krále jedno, druhé proti němu,
 plamenem, plenem zánik hrozil všemu,
 tu ten zem brání, onen zrádcem v boji
 zaráží oštěp ve hrud' vlasti svojí.
 Dívá se žebrák, kterak vísky hoří,
 palicům přece uctivě se koří:

— „Jen když mám plnou chudou mošnu svoji,
 „ať Švéd, ať Zikmund, což mi na tom stojí,
 „ku těm ni k oněm nepřilnu já úže:
 „Nechat jim všechněm Pánbůh dopomůže!“

VI.

Švédové žhárství po krajině nosí —
 i těm se kloní, o dárky jich prosí,
 kdokoli v talíř almužničku vloží,
 ná toho s nebe volá pomoc boží:
 A když zas Švédy poraziti spěší
 od hor pluk nový jízdný nebo pěší,
 žebrák se shýbá s pobožnými slovy:
 „— Rytíři, dejte dárek chudásovi!
 „Odvaha nechat prsa vaše chrání,
 „oštěpům vašim dejž Bůh požehnání!“
 Ať Švéd, ať Sarmat, žebrák od vojáků
 za každou prosbu dostal po grošáku;
 stejně byl v službě u Krista i ďábla,
 pravice takto peněz mnoho shrábla;
 on, byť by Tatar vpad jak tygr dravý,
 by se mu modlil za štěstí a zdraví.

Takto všem volal štěstí na praporece,
 při tom si sehnal měďáků dva korce:
 na koupi pole vydal jeden korec,
 za druhý pak si vybudoval dvorec,
 vytěžil z pole mnohý peníz zlatý;
 a že pak cesta vedla vedlé chaty,
 po dávném zvyku při pěšině sedá,
 lichotí lidem, oči k nebi zvedá.

VII.

Když pak již žebrák dostatek měl všeho,
 zloději dva šli cestou mimo něho,
 jeden z nich vece: — „Štěstí by to bylo,
 „kdyby ho obrať nám se podařilo!
 „Umí to dobře, velmi mnoho získá,
 „shrabuje groše zdaleka i zblízka!“
 Odvětil druhý: — „Tak jest! znám já děda!
 „u něho doma všelico se shledá,
 „byl bych tam dávno potěšil svých očí,
 „psisko však povždy do cesty mně skočí.
 „Rád bych ho věru vysvlekl i z kůže!
 „Jen ať mi k tomu Pánbůh dopomůže!“

Aby pak jistě neminul se cíle,
 starcovi hodil penízky dva bílé.
 Laskavým hlasem požádal ho klamně:
 „Poctivý muži, pomodli se za mě!“
 Žebrák, ač věděl, že tam zloděj stojí,
 co mu je po tom, kdo a kam se strojí?
 Opřel se o kyj, zbožný vzhled si dával,
 otčenáš, zdrávas zvykle odříkával,
 posléz pak dárci na poděkování,
 dodal: „Ať nebe splní tvoje přání!“

VIII.

Mžiknutím oka prosba jeho slovy
na křídlech větru byla u Jehovy.
K andělům dělo božství svrchované:
— „To, oč se modlil, skutkem ať se stane!“
Tak se i stalo ... Zloděj vychytralý
zůstal s ním, aby do řeči se dali:
ptal se ho pěkně, kterak se mu vede,
kolik let je mu, kdo a odkud jede.
„Dobrá to duše!“ myslil žebrák hlupec,
zabral se v hovor, nabídl mu šnupec
a přál mu štěstí — s přátelskými slovy
vybíral zloděj kapsy žebrákovy:
ovoce, chléb i rozmanité dary,
almužnu, kterou vyžebal si starý.
Netušil žebrák — bylať řeč tak svodna —
že ho ten zloděj obírá až do dna:
modlitby slovo vyslyšáno bylo,
zloději štěstí štědře nadělilo.

IX.

V ten čas i druhý vekradl se v chatu,
a pes se neměl ke štěku ni k chvatu,
necenil zubův, oka nezdivočil,
zloději k nohám přítulně se točil.
Zloděj, rád tomu, že je psisko vlídné,
napořád sbírá, co jen okem zhlídne.
Na lepší pochvat sotva mohl jíti:
hromada peněz, lze tu jíst a píti,
na chlad i vedro nachystány šaty,
nadbytek všeho všude vrchovatý,

nač si kdo myslí, co jen srdce ráčí,
 nezchází nic, než jenom mléko ptačí.
 Zloděj byl lišák — maje mlti vinu,
 vše, co tam bylo, sebral za hodinu;
 a tak se v úkol svědomitě vpravil,
 že ani hřebu ve zdi nezůstavil.
 Hvízdal si s chutí, že mu přálo štěstí,
 pohladil psa a zmizel na bezcestí.

X.

Na večer žebrák jako zdrcen stojí,
 sotva byl poznal, že má škodu dvojit,
 bradu si škube, pláče a se chvěje,
 svolává kletbu na psa, na zloděje;
 myšlénku tu pak nejtíž je mu nésti,
 sám že se ještě modlil za jich štěstí.
 Žalobou asi sotva čeho získá,
 pozdě mu v paměť výstraha se vtiská;
 pravý to žebrák zase k cestě sedá,
 plačtivým hlasem almužen si hledá.
 A že tak trpké nauky se dožil,
 obvyklých slov už nikdy nedoložil;
 modlitbu skončiv, dodává v tu chvíli.
 „Zámysly dobré kéž Bůh vede k cili!“
 Modlil se, když ho vděčnost k tomu nesla,
 ale už přestal žebrat ze řemesla.

Smáno se jemu ještě ku posledku,
 „Okradu tebe — pomodli se, dědku!“
 V přísloví takto vešla pravda čistá:
 každý že sám svou nehodu si chystá.

Zpověď pana Korsáka,

praporečníka polockého

Předmětem této pověsti jest ústní podání zapsané u *Něšického*, o Kazimíru Korsákovi, praporečnicku polockém za Zikmunda III. (1587—1632), kteréžto podání vypravujeme tuto věrně, užívajíce při tom jen volnosti, jakou dovoluje umění — aby spisovatel prohloubal povahy jednajících osob, a domyslil se příčin, kde podání zaznamenalo jen skutky — slovem, aby děj myslí i duchem ovládnul.

Člověk může zblouditi, křestan má uznati blud svůj a napravovati jej veškerou svou silou; hřích proti společnosti shlazen buď pokutou, která by prospěla téže společnosti: v tom jest jádro této pověsti!

Co se týká barvitosti, povah, osob a hloubky jich citův, vůbec uměleckého spracování předmětu, líčíme — jako obyčejně — spíše, abychom pobavili čtenáře, nežli abychom se pochlubili, jak to umíme.

Syrokomla.

I.

Kdysi byl kněz Dominik*) — jak se o něm píše —
jezuitou na trojím místě polské říše;
neměl nazbyt důvtipu, měl však dobrou duši,
na svém nízkém stupni se protloukl, jak sluší.
Od rektora počato vzhůru k jenerálu
nikdo k němu nejevil sebe menší chválu;
on jsa tváří veselý, v ošumělém šatě,
cokolivěk žádáno, vykonával svatě:
na zimu byl šafářem, v létě zahradničil,
velké, malé se stejnou bedlivostí cvičil,
zkrátka, při všech útrapách, v tesknostě i trudu
zachoval svou ochotú, vystříhal se bludu,
nezasmál se, v bolestech oka nezarusil,
ve prostotě myslí své Lojolův šat nosil.
Nemožno si nevšimnout jeho nábožnosti,
přec mu rektor domlouval: „Na tom není dosti!
„Oblíbeným u lidu dojísta se stává,
„kdo jak svatý Gonzaga očí pozvedává.
„Rečnš dosti dovedně, ale v duchu prostém,
„latinou máš v polštině blýsknout jako stkvostem,
„ihned řekne posluchač: — Učenec to pravý!

---

*) Kněz *Dominik Podolec*, byv při kázání raněn mrtvicí, zemřel v Orše 16. srpna 1705.

„Obrat řeči umělý srdce v tluku staví!
 „A což ty? když zpovídáš, lidí kol, — jak písku,
 „řád však z toho nemívá nejmenšího zisku.
 „Vida lidi zdrcené tňou slova svého,
 „zda jsi získal hříšníka jenom jediného,
 „jenž by, tvoji důtklivé výstrahy jsa dbalý,
 „upsal církvi majetek, třeba jenom malý?
 „Jaký máme z tebe zisk? nebo jakou radost?“
 Tak kněz rektor v zpovědi sám si činil zadosť,
 ubohý kněz Dominik bil se u pokoře,
 slíbil, že se polepší — nešlo však to spoře.
 Jak co míval na srdci, zrovna tak to dával,
 slovům jeho pravdivým lid rád naslouchával,
 v zpovědnici zasednuv, přímě vždy se choval,
 jeho sobě kajicník jistě pamatoval;
 ať byl v nuzném oděvu, ať si nosil stkvosty,
 dostal stokrát otčenáš s příslušnými posty.
 Ofěr lidem domluvou nikdy nevyploudil,
 o bílém i o černém, jak co bylo, soudil;
 neměl žádných ohledů k vrtochům a k přáním,
 zájezdy zval vražděním, spory okrádáním;
 každého vám ve slzách skroušenosti stopil,
 že se mnohý v úpadu rozpoměl a vzchopil. —
 O tom dobře věděli velicí a malí,
 ctili jej, a někteří snad ho milovali.
 Podivné jsa povahy, nedbal o hodnosti,
 šedesátky v klášteře dožil, věren ctnosti;
 věk mu zbělil jeho vlas, oslabil zrak očí, —
 do díla však dosavad jako mladý skočí;
 nastaneli potřeba — i když úkol těžký —
 jde tam otec Dominik, ponejvíce pěšky,
 (nebo o něm v poradách dlouho již se praví,
 že mu delší procházka otužuje zdraví).

II.

Jedenkráte, osvětlen večerními jasy,
 pospíchal kněz Dominik — kam a k čemu asi?
 O tom mlčí kronika — podlé mého zdání
 krácel zabrán v modlení a své rozjímání,
 přál si v chladu večerním mšlí ještě jíti,
 a pak někde noclehem v krčmě za vděk vzíti,
 ráno pak si přivstati ještě před úsvitem.
 Cesta vedla po mezi pšenicí a žitem,
 po hrázích až pod křížek, pod souš nachýlený;
 v pravo pole zelené, v levo ves a stěny.
 Z vísky k němu dozníval hovor nedaleký,
 vanul vánek lahodný z jezera neb z řeky,
 že se zdál býť Virgilem starý jezuita,
 svěží veské povětrí s opojením chytá,
 by hruď starou omladil.

Aj tu proti kříži
 shlédl jakous postavu, jež se k němu blíží:
 jakýs dědek vesnický chvátá bez únavy,
 až mu klobouk slaměný uletuje s hlavy;
 kmet však toho nedbal nic — šetří s okamžikem,
 běže lomí rukama, křičí lkavým křikem:
 — „Kněže, rychle! rychleji! běž, co stačí síly!
 „Hyne můj syn jediný... ó můj Bože milý!
 „Co dím syn?! — to anděl můj ve všem, vždy
 a všude —
 „Kdy pak otcí rodnému tím syn jeho bude,
 „čím ten člověk pro mne byl... v lásce, ve posluze?
 „A přec je to cizí krev — nedivte se tuze,
 „Pán Bůh sám ho poslal k nám, ved ho v naše dvěře!
 „Miloval mě, pracoval! — Pán Bůh zas ho bere.
 „Tak je mlád... a naděje přece není žádné...

„Pospěš! pospěš! pane můj! dokud řečí vládne,
 „souchotinský kašel ho za nedlouho zdusí.
 „Ach to srdce ubohé cosi tajit musí!“ —
 Takto volá kmet, a chvat jeho nemá meze,
 zoufale se uvrhnul přímo k nohám kněze —
 „Popil si, to rozhřešit... nebo jižjiž hyne!
 „Moje chata při cestě... ejhle, tamto kyne...
 „z vnitřku se teď louče svit oknem do tmy vtíná...
 „Bože můj!... tam ječí on, on tam dohasíná!“

III.

V zoufalé chvíli čarovná je síla —
 sotva že zhlédl kněz to světlo z chaty,
 hbitým hned skokem noha poskočila,
 přeběhl chvatem palouk bařinatý,
 zdá se, že stařec obrem byl v tom spěchu —
 odkud ta lehkost, odkud tolik dechu?
 Vždyť pak i vesňák propukl v ta slova,
 za knězem hledě: „Stůj, ty starý june!
 „Takto by pukla i hrud' jinochova —
 „kterak on skokem přes pole se sunel!
 „V člověku síla sotva tak se zmnoží.
 „Pochyby není, je to anděl boží!“
 A kněz tím časem omlazen jsa celý
 do chaty vchází, zdar své cesty tuší:
 mladý tam vesňák, leže na posteli,
 ječí a Bohu poroučí svou duší;
 slzavým okem žena naň se dívá,
 hromničku držíc žalostivě zpívá.
 Louče svit jizbou lítá třepotavě;
 nemocný kněze zočil, zrak mu září,
 zvedá se s lože, uzardění žhavě
 Lazaru žlutou přeletělo tvář,

chvějícím hlasem citu svému hoví,
 uvítal kněze... div to: člověk vesský
 pojednou mluví latínskými slovy,
 ohnivě mluví, bezvadně a hezky!

IV.

— „Na dráze žití, bol kde mě mámí,
 podruhé, otče, scházím se s vámi.
 Tajemnou tuchu srdce mé cítí,
 Bůh že svou láskou nade mnou svítí.
 Nevíte snad již — dávnostě tomu! —
 kterak jste vrahu, když se vás tázal,
 pokání těžké konati kázal;
 a dnes jste vešel do toho domu,
 maje tu seznat života boje,
 nahlédnout na dno v svědomí moje,
 milosti slovem, dříve než zhynu,
 rozhřešit těžkou Kainovu vinu.
 Pokuta tvoje pro panskou pýchu
 byla mi divna, tvrda a kruta;
 až pak mi prací, modlitbou v tichu
 duše má byla potěchou hnuta.
 Cítím již v srdci nebeskou radost,
 anděla strážce tvář u mně stkvělá.
 Slzami očí, z kropením čela
 snad že již Bohu stalo se zadost
 za zločin hrozný? — Řci, kněze milý,
 zdali již snata viny mé tíže?
 Před smrtí bázeň zmizí v tu chvíli,
 umru jak lotr na dřevě kříže,
 kterého těžké svědomí rány
 vyléčil Kristus ukřižovaný.“

V.

Takto mluvil nemocný — stařeně se řine
 krůpěj slzy po líci, žal hlas její mate —
 — „Och! ten Kužma ubohý! kéž ho přelud mine,
 „po latinsku mluví jak kněží o mši svaté.
 „Brzo bude volán, kde soud nás všechny čeká:
 „Dej mu, Bože, úlevu, on se smrti leká!“
 Takto žena mluvila pohřížená v trudu,
 stařec vešel do chaty, vzepjal ruce obě.
 — „Matko“ — řekl po té kněz — „chorý bez
 přeludu,

„dovolte nám chvílenku pohovořit sobě;
 „v prsou jeho stydnoucích snad duch boží buší,
 „nechejte by před knězem otevřel svou duši.“
 Kdož tu byli, poklékli, zvědavi jsou všicki,
 k chatě běží sousedé pro tmu nedohlední;
 kněz si sedl chorému k hlavě na lavici,
 požehnal ho — modlitbu říkal předzповědní;
 chorý hlavu pozvedl, osvěžen jsa znova,
 a zas řečí latinskou promluvil ta slova:

VI.

— „Po všechem čas života kněžská vaše rada
 z prsou lidských dovedla vymítati hada,
 zločiny mstivé a klamné:
 žádný div, že vy mě již neznáte v tu chvíli;
 buď vás paměť zavádí nebo šat můj mýlí,
 snad jste již zapomněl na mne.

Přec však ještě víte, jak plenili zde Švédí,
 rytířstvo jak před vojnou kleklo ke zpovědi,
 nebo vstříc smrti šel každý.

Tehda — tady na Litvě — už si vzpomínáte? —
jak se mladík v pancéři vinil jedenkráté
za mřížkou zločinem vraždy.

Já jsem byl tím zločincem, plným lsti a zrady,
Korsákův syn Kazimír, praporečník mladý,
svým zval jsem země kus šířý:
se šlechtici druhy jsem v požitky se řtil,
svévolnými rozmary mysl svou jsem znítíl,
divosť má neměla míry.

Na potupu šlechetným pocitům a kráse,
v domnění, že za peníz všecko zaprodá se,
pohroma z cesty se sklídí,
nechávaje vášeň svou bouřit ve vsí síle,
z chaty jsem si oblíbil děvče roztomilé,
láskou, jež šálí a šidí.

Ale kdož by uvěřil? (Stud a hana klatá!)
Přísahal jsem, nabízel celé kupy zlata,
dívčino srdce jak skála;
nad mé sliby veškeré, přemluvy a stkvosty
pěkné Haně milejší vesničan byl sprostý,
jedině toho si přála.

Ve mně vedly litice pekelný tvůj tanec;
jakže!... jedno pachole ..! jeden otrhanec
chtěl by snad v cestě mi státi?
Buďto musí ustoupit neb mu bude běda!
Přísahám to na svůj meč, na erb prapraděda,
zámysly jeho se zvrátí!

Úmysl ten zločinný zvolna v duši zraje.
Jedenkráté... na honě... před sebou ho maje,
vzkypěl jsem zaštlí svou celou;

ruka chtivá výstřelu chvěla se jak listí,
jako mimo vůli svou na cíl nenávisti
zahřměl jsem smrtící střelou . . .

Padl . . . zvolal o pomoc, smrt však přišla hbitě . . .
řečeno, že nevedl si dost ostražitě,
v ránu že stavěl se v honě. —
Pochovali při cestě jeho pozůstatky,
a to byl syn jediný otčeka i matky,
jediná podpora pro ně.

Matka s milou pro něho napláčíc se dosti,
prokrel pána mladého otec v zoufalosti —
mrtvému pomoci není.
Všude myslí vrahovy klid a mír se štítí,
stále jest mu krvavou oběť jeho zřítí,
stíhá ho v bdění a v snění.

V prostřed stkvělé hostiny, v žertu, ve škádlení
staré víno uherské červeně se pění —
krvina z číše mi hlučí;
i když vidím tančiti jinocha i děvů —
ba i z tonů rozmarných, z veselého zpěvu
matčiny vzdechy mě mučí.

Aby tomu trápení ušla duše moje,
postavil jsem hlavu svou do nového voje,
zmítán jsa stoje i leže;
až tu rozkaz hejtmanův účastníkům boje
velel, aby zpovědí smyly viny svoje. —
Takto jsem poznal vás, kněže.

VII.

„Děl jste — mám to v paměti, jak by dnes to bylo
 — „Vzývat nebe, aby své tresty odvrátilo
 „pro lítost a pokání, na tom není dosti;
 „ten hřích budiž odpuštěn napřed od lidskosti.
 „Ničím tu šat poutnický, trýzeň těla s žalem,
 „sedmihorské město Řím ani Jeruzalem
 „nepomohou; duše klid dřív se nenavráti,
 „tam, kde zlo je z viny tvé, tam se musíš káti.
 „Já pak tebe nemohu rozhřešiti k blahu,
 „dokud otec šedivec klnouť bude vrahu.
 „Hleď — tam stařec na poli těžkou prací hyne,
 „pot mu s krví pomíchán po skráních se řine;
 „nemůže již synovskou čekat na posluhu,
 „rámě jeho oslablé nehodí se k pluhu;
 „nadarmo se spoléhá na bývalou sílu,
 „pluh jde křivo, není tu, čeho bylo k dílu;
 „klesá v těžkých bolestech hlava s bílou pleší,
 „syn mu není podporou, vnuk ho nepotěší.
 „Nerozvážný zlosyne, jednou svojí střelou
 „zavraždil jsi rodinu s budoucností celou.
 „Otce v bídu přivedls, matku k zoufalosti,
 „myslíš, že Bůh lacino viny té tě zprostí?
 „Kdybys prahey chrámové rozbíjel svou hlavou,
 „kdybys jedl písek jen a živ byl jen travou,
 „kdybysi šel do Říma bosonoh a pěší,
 „nerozhřeším tebe, když oni nerozhřeší!
 „Odhoď oděv pancéřný, jímž tvá hrud' se blýská,
 „svého rodu zapomeň a buď bez názviska,
 „vezmi na se halenu, v jaké viděť chasu,
 „oviň provaz konopný sobě kolem pasu,
 3*

„a jdi do své vesnice, muži přebohatý,
 „konat službu dělníka do sirotčí chaty!
 „Ztraceného syna tam nahraňuje v síle,
 „s motykou a sekyrou neumdlévej v díle;
 „až pak někdy, vidouče ruce rozedrané,
 „uznají tě za syna staří vesničané,
 „potom přístup k rodičům, klekni před jich prahem,
 „vyznej, žes jich dědicem a jich syna vrahem!
 „A když hřích a pokání srovnány se spojí,
 „až ti otec odpustí, matky žal se zhojí,
 „pak i tobě zpovědí spása kyne jistá,
 „a já z hříchu rozhřeším tebe jménem Krista.“

VIII.

„Vyšel jsem s krušnou myslí v té době
 V táboře zase veselo všady.
 Neví, co mluvil, myslil jsem sobě,
 kdož by se řídil dle jeho rady?
 Kdybych měl takto káti se z hříchu,
 stal bych se terčem vtipův a smíchu;
 Polák i Litvan, jízdný a pěší
 řekl by, že jsem jako ta třtina!
 Kdykoli šlechtic zbraní svou hřeší —
 zbraněmi zase shladí se vina.
 A za ten čin já zločinec mladý
 mám prý se kát a nebesa prosit,
 ve středu, v pátek mořit se hlady,
 žíněný oděv na těle nosit.
 Vyjduli sobě v lesku a v zbroji,
 kdo pak mi vyčte v pohledu smělém,
 že tkví červ žalu ve hrudi mojí
 a že mi osten proniká tělem;

a kdo ví, zdali klid se mi vrátí,
 kdybych i konal trnitou cestu! —
 Šlechtic má z pána chlapem se státí —
 kdože kdy slyšel o takém trestu?!

IX.

„Pak chtěl jsem si zlahodit, co mi uloženo,
 nesnížil se k bídám, ale trápil tělo;
 srdce však, jsouc zoufalstvím a zlem otráveno,
 bázně v prsou se chvělo.

Div že v hrudi nepuklo — duch byl na bezceť,
 tu jsem oštěp odhodil, rozběhl se polem,
 vesnickému ženci jsem nepřál jeho štěstí
 v chatrči za chudým stolem.

Doufal jsem, že pokorou konají se divy,
 svrhnul jsem svůj zlatohlav, nudil se a trdil:
 tehda jsem tě proklínal, kněže milostivý,
 žes mi mé svědomí zbudil.

X.

„V takových mukách pohřížen cele,
 dostal jsem rozkaz od velitele,
 bych se stem jezdců bystrého hledu
 ohledl kolem ležení Švédů.

Bylo to večer — do tmy jsme jeli,
 brzo jsme Švéda v zajetí měli.

Musil se vyznat — a on nás šálí,
 že jejich vojsko kdesi je v dáli,
 za druhou řekou v nevelké síle

vzdáleno odtud na čtyři míle.
 Že vojsko Švédův nebylo v blízkou,
 jelo se na noc v nejbližší vísku;
 na troše sena, v začadlé chatce
 ztrápená hlava zdrímnula sladce.
 Ejhle tu k ránu ještě však v temně,
 návěštné trouby zazněly ke mně;
 procitnuv mžikem chopím se zbraně;
 Švédové ve vsi, mládež má na ně
 vrhá se v boji, slyším to z dále,
 oštěp se lomí, z pušek se pálí.

Vyskočiv na kůň, ženu se k seči,
 Švédové silou desetkrát větší
 hrnou se na nás.

Sraženi k boji
 nedbají toho vojáci moji,
 Švédovi na krk všickni se valí,
 protrhli šik a mnoho jich jali.
 Zatím náš tábor uslyšel celý
 návěští naše, hučení střely,
 nežli však u nás s posilou byli —
 Švédové kolem bojiště kryli;
 útekem zbytek spásy se chytá.
 Zpanilá zoře na nebi svitá:
 na sebe hlédnu — oči mi žasnou!
 nemám to zbroj svou pěknou a jasnou,
 za hlukem střely v spěchu a chvatě
 sáhla má ruka po prostém šatě,
 v prostém tom šatě — jak lev se bráně,
 vavřínem jsem si ovil své skráně.

XI.

„A když píseň vítězná rozlehla se plání,
 když mě hejtman ke srdci tiskl v děkování,
 k zemi padnuv — do ní jsem tepal horkým čelem,
 z hlubin ducha myšlenka projela mi tělem:
 vzalli jsem ten veský šat v nahodilém hnutí,
 či mě sám Bůh důrazné podal pokynutí,
 abych zvyknul pokoře, bych se práci oddal
 a tak červa utlumil, který ve mně hlodal?
 Co mi vzešlo dosavad ze snění a bdění?
 Mám jen jednu představu, a té konce není:
 Vidím v lese vesňáka se krvavým znakem,
 ten mou duši proniká polozhaslým zrakem,
 prýští krev mu na prsou, barví bílé čelo,
 otec, matka, milenka obstoupivše tělo,
 ječí hlasem hrobovým — slyším žal jich křiku
 ve šplouchání jezera, ve bojovém ryku,
 zní mi v denním povyku i v té noční tisi,
 i v té písni, kterou si pěli tovaryši...
 S bohem budiž tábore, i mé zvítězení!
 Snad mé srdce na poušti dojde ukojení!
 Tak jsem v mysli výhošť dal oslavě i boji,
 a šel na poušť pokutu vykonávat svoji,
 a tam v houšti jedlové, kde se stezka ztrácí,
 poustevnický život svůj věnoval jsem práci.

XII.

„Vítal jsem les tmavý jako spásu svoji —
 ve úvoze lesním, mezi horou dvoji,
 pod pahejlem sosny, na úpatí skály
 vykopal jsem sobě hrob i byt svůj stálý,

vystlal jsem si lože pískem jen a drnfm,
 zavěsil jsem nad nfm kříž a lebku s trním.
 Na křemeni tvrdém od noci až k ránu
 do krve jsem klečel na modlitbách k Pánu.
 Přitulený k zemi do ranního svitu
 jitřil jsem svou duši hnutím hořkých citů;
 pil jsem vodu z řeky a jal jsem se hrýzti
 kůru lesních dubů, na březině listí!
 a tak jsem se přísně v pokání své vpravil,
 že jsem jaré síly za týden se zbavil.

Avšak ani bděním, modlením ni postem
 důvěra v mé mysli nestala se hostem,
 světlo smilování na mne nedopadá,
 hřích můj příliš těžký, duše příliš mladá;
 ve mučírně prsou srdce se mi mučí,
 zoufanlivá mysl ve hlavě mi hlučí.
 Ó jak jinak musí stařečkovi býti,
 když on počne v poušti bohobojně žíti:
 ale srdce mladé jiným taktem bije,
 rádo rozhřívá se, rádo v světě žije!
 Ať si břímě zvedá nebo trudy zmáhá,
 nebo velkým činem v proslavenství sáhá,
 vždy je mysl pevná jako svatý v ctnosti,
 mladosť mívá ve všem více výraznosti,
 v lásce větší zápal, v tváři více květu,
 v pažích více síly, v duši více vzletu.

XIII.

„Ale já těch o pravdách mínění měl jiné,
 ve bujarém těle že duch se nerozvine,
 a že srdce modlitbou zaplane a vzhoří,

tehda jen, když tělo se zběduje a zmoří,
doufal jsem; že ďáblovi ušel jsem v té době...
Na pustině vedl jsem boj sám proti sobě
jako svatý Jeronym — ale z toho boje
nevynikla vítězně trudná mysl moje.
Duch můj klesá — tělesná schránka se mi ruší,
podkopal jsem zdraví své, přepjal svoji duši;
vyprahlá jsou prsa má, kterak dojdou k cíli?
V noze není podpory, v ruce není síly;
vinou se mi krvavé kruhy kolem očí,
mysl k nebi vzepjatá v preludech se točí;
nevím, kým a k čemu jsem, ani v kterém kraji.
Ale v hlavě víří to, ústa blekotají,
lesem zavál nade mnou šust a šumot divý,
a já pozbyl vědomí, že jsem dosud živý.

XIV.

„Horečkou pálen, kterak byl bych věděl,
jaké to se mnou proměny se staly? ...
Procitnuv — okem pátravě jsem hleděl
ve veské chatě na seno mě dali,
při mojí hlavě — pravda to? či snění? —
cizí dva lidé stáli v nachýlení.
Ve lněném šatě jasnooká děva,
rumění se a hned je zase bledá,
stírá mi pot a do úst nápoj vlévá,
zírá mi v oči, žití známky hledá.
Přistárlý vesňák, sedě na lavici,
oddechu mého pozorně si všímá:
pokyvnuv hlavou, opřen o pravici
z kratičké trysky hustým dýmem dýmá.
Osmahlá tvář, vous bílý s brady visí,

lahodí úsměv tváří jeho rysy;
 mohutné páže ve obleku sivém,
 v torbě a čapce jezvec běhal kdysi,
 do pasu vložen nůž je se křesivem,
 volovský roh mu na řemeni visí.
 Bedlivě hledím... blouzním snad již znova;
 badám, zda žiji — srdce však se chvěje;
 chystám se k řeči — rozlehla se slova:
 — „Kdo jste vy kolem? Co pak se tu děje?
 „Kam se mi octla prohlubeň má těsná?
 „Bdímli to v pravdě? nebo mluvím ze sna?“

XV.

Děl: — „Já jsem hajným v poleš a v seči,
 „nevím však, jaký vašnost titul nosí.
 „Ležel jste v lese bez ducha i řeči
 „hodinu celou — povídal jste cosi,
 „jak vám to mysl přinášela štedrá,
 „byl jste jak rytíř, když se v boji měří.
 „Vida vás takto, vzal jsem na svá bedra
 „vás a sem nesl do chalupy k dceři.
 „Na loži senném vám se cosi snilo
 „jak by vás odtud duchové zlí štvali.
 „Vašeho žití na mále již bylo —
 „přes druhý týden my jsme o vás dbali.
 „A ten kdo v poušti živ je žití celé
 „léčidla zná i koření i trávy;
 „Jal jsem se léčit... a Pán přelaskavý
 „udělil lékům působení stkvělé.
 „Kdo jste, já toho nezvídám v tu chvíli;
 „vždyť jste tak sláb, vám třeba dřív se zmoci;
 „vidno, jste šlechtic — ó jen více sly!
 „Děkujte Bohu, že je po nemoci!“

XVI.

„V chatě tiché, teploucké po nedlouhém čase
choroba má. minula, duše vzchopila se;
vstal jsem z lože nemoci. — Ubíhali dnové,
již jsem chtěl si vyhlídnout útočiště nové
a jít, kam mě povedou oči, v pláň i v lesy,
vybrať sobě pustinu nebo klášter kdesi
a tam čině pokání usadit se bytem;
tu však vánek vděčnosti provanul mi citem.
On mě vedl k životu, bděl, když byl jsem chorým,
hřích by byl se rozloučit takto se Hrehorym,
co mé ruce dovedou, pokud stačí síla,
náleží mi pro něho chopiti se díla.
Bylo to již v jeseni — louku z jedné strany,
z druhé bor měl jeho lán dosud nezoraný,
omrzelať hajného práce v šírém poli,
psa i pušku miloval víc než pluh a voly. —
Budu jemu pomáhat, poručeno Bohu!
Úhor jeho poorám, udělám, co zmožu,
a než pole ohradím, zasiji v ně zrní,
tím se ruka šlechtice mnoho neposkvrní —
ujde jeseň při práci, a pak v zimní době
odejdu, zde vzpomínku pozůstaviv sobě.
Stalo se. Však nešlo mi vše hned v okamžiku:
těžká byla motyka, volí beze cviku,
a když rukou nejistou pluh se vésti musí,
brázdí se to klikatě, zem se trhá v kusy.
Časem však i také v tom naskytla se rada;
již mi brázdou rovnější země s pluhu spadá,
pak mi ruka uvykla; práce šla mi snadně,
a lán mého zásevu zelenal se ladně.
Rád či nerad Hrehory u sebe mě vídal,

divíval se šlechtickým způsobům a zvídal,
kdo jsem, a kde přátelstvo moje usazeno,
co jsem zkusil, kde jsem žil, jak zní moje jméno.
— „I což na tom; — řekl jsem — smutné jsou
to děje!

„Dovolte bych pracoval, jak duch můj si přeje,
„bych vám sloužil silou svou, jak mě vděčnost vede
„za život a za bdění hlavy vaší šedé!“

Tak jsem uhnul poptávkám — a že čas se ztrácí,
s motykou neb sekyrou šel jsem po své práci;
a tam jsem si v modlitbě, když se z čela lilo,
vzdychal: Ó jen duše klid, blaze by mně bylo!

XVII.

„Hrehory měl dceru — jak den na úsvitě;
v tichém meziboří vyrostlo to dítě,
jako výhon chmelu, nežli ovine se.
Čiperná i plachá jako ptáče v lese,
očka jako blankyt v jasnotě i v lesku —
dumala — a vzdechem ulevila stesku —
bdící při mém loži. Čím as potěší se?
Jak ta veveříčka, nežli osmělí se,
vzdaluje se ruky, pohledu se leká,
opodál pak zase na tvůj pokyn čeká,
pomalu se blíží, blíží, až je blízka
a svým čtveračením člověka si získá,
laškuje — a časem, když se přiochočí,
pohládne ti líce, na rámě ti skočí,
uteče ti znova, po stromech se vzpíná:
tak i děva plachá se mnou započíná,
upírá své zraky, na mne beze slova,
přivábeňá byvší poplaší se znova.

Nechtěl jsem jí mladé srdce rozezhřítí
ani zrakem zlatou svobodu jí vzítí
nevinného snění. Ve svátek to bylo,
v zamyšlení čelo se mi zachmuřilo,
sedě bokem o peň jsem se podepíral,
ku modlitbě mysl kajicně jsem sbíral.
Ona zatím volně jako motýl v letu
chýlila se v boře k jahodě a květu,
stanula a vřele pohledla mi v oči,
pochýlila hlavu, snad i zrak se smočil,
pojednou však couvla vyděšena, zbledla,
jako kdyby ve mně vražednictví shledla.

Jindy pod sekyrou ruka moje mdlela,
když se hrouda pluhem špatně vykrájela,
a když kosa křivo udeřila v trávě,
smálo se mi děvče, řkoucí vyzvedavě:

— „Pověz ty mně, Kužmo, ze které jsi strany!
„Při svém smutku jsi jak šlechtic vychovaný —
„Věru v našem kraji nejsou lidé tací:
„veselí jsou duchem, neunavní prací.
„Víš co? hled' ty na tvou vísku zapomněti,
„zůstaň u nás dlouho . . . navždy, chceli se ti,
„uvidíš, že zdraví dá ti les i voda:
„práce tobě zase nové síly dodá;
„budeme se smáti při práci a snaze,
„tobě bude zdravěj, a nám bude . . . blaze.“
— „Zůstaň s námi!“ — jindy Hrchory děl ke mně
„Snad již brzo složím kosti v lůno země,
„v lese, v chatě není, jak to může býti,
„a když ty nám ujdeš, co je, to se sřítí!
„Já svou mysl sprostě tobě odekryji:
„Marie lne k tobě — ty lneš ku Marii,
„ona myslí lehkou z žití raduje se,

„a ty zase mručíš jako medvěd v lese;
 „ale přec vás oba cosi k sobě svádí,
 „nevíte to sami, že se máte rádi.
 „Přistupte jen ke mně s prosebnými slovy,
 „poklonit se půjdem panu starostovi,
 „ustrojím vám svatbu s kvasem nevidaným:
 „Kužmo, ty mně budeš synem milovaným.
 „Střílíš dosti dobře, poznáš sledy všecky,
 „já sám ukáži ti způsob myslivecký,
 „stane se ti puška, čím i mně je všude —
 „Zůstaneš tu střelcem... dobře ti tu bude.“

XVIII.

„Tak mi mluvil Hrehory — stál jsem zdřevěnělý,
 a než jsem se pousmál, oči zaslzely,
 obava mi pronikla, do srdce až na dno:
 Ach, já jsem ji miloval! — Bylo by to radno?
 Což snad srdce nevinným potěšením buší,
 když je myslí spojeno s poskvrněnou duší?
 Cizí blaho zničil jsem jen svou vlastní vinou,
 nevinná krev plynula, slzy dosud plynou!
 Tam, kde jsem já usmrtil chudásova syna,
 matka s otcem kletbami volá Hospodina;
 a když na mne jejich žal blěšky boží chystá,
 jakž by štěstí našlo si ve mně kousek místa?
 Ne tak! prchnu raději, nežli svitne ráno,
 jak mě srdce nabádá, jak mi přikázáno,
 erbem svým pohrdnu, jména nechci nosit,
 díky Bohu, umím již orať lán i kosit,
 navždy ve mně zanikne rytíř přebohatý,
 nahradím těm chudáům podporu jich chaty...
 Ach, jak málo potěchy dovedu jim dáti:
 zastanu jen dělníka... syn se nenavráť!

XIX.

„Vnuknutí božích tajemnou mocí
od lidí dobrých prchnul jsem v noci,
vyšel jsem z lesa do pustých polí,
srdce mi bije, duše mě bolí,
nebo mi v lese zůstalo štěstí;
takovou oběť těžko je nésti!

A kam jen může oko mé zřítí,
trnitou stezkou bude mi jítí —
přece však jsem si nevzdychl žalem,
mysl mě nesla za Jeruzalem.

Ó ty, jenž musils kříž na se vzítí,
dodej mi síly! — Prost jsem vši pýchy,
nebo tys trpěl za cizí hříchy,
z lásky dal život za lidské syny,
já však tu trpím za vlastní viny.

Že srdci těžko? Marně se řekne!
Kletba buď tomu, který se lekne,
tomu, kdo váhá v povinné práci,
tomu, kdo mysl pod křížem ztrácí!

XX.

„Takto myslí nadšenou nesa kříž svůj těžký,
k sídlu svému rodnému pospíchal jsem pěšky;
s kyjem, mošnou prošel jsem hory, lesy, nivy,
jako žebrák nějaký práce, chleba chtivý.
Spatřil jsem dvůr otcovský — co to změn v té době!
Nový dvorec sestárnul, otec matka v hrobě,
dvůr i statek majetkem mladší sestry mojí,
o mně tam se mluvilo, že jsem padl v boji.
Mladší bratr předstoupiv před samého krále,
korouhevství polocké po mně vedl dále.

V domě otcův netušil nikdo, kdo k nim vkročil, vlastní pes můj myslivský litě na mne skočil; a již neznal řeči zvuk ani tvářné rysy starý šafář — vojenský pakostník můj kdysi. Zahleděv mi do tváři zkoumal mě, jak třeba, pak mi dával almužnou měďák a kus chleba. Povzdychnuv si: „Zebráku, pevnáli tyá víra — pomodli se za duši pana Kazimíra!“ Pověděv to, odešel.

Ty můj kraji milý!
zdaliž drobty vzpomínek na mne tady zbyly!
Neznají mne — což jsem tak proměnil své rysy?
či to dělá černý vous, který k prsům visí?
Neznají mne, v domě mém vidouce mě státi,
a já nedal nikomu... nikomu... se znáti.

XXI.

„Šel jsem do své vesničky — Bože, jaké změny!
Nové chaty povstaly, starých krov se kácí. —
V krémě jsem si při dveřích sedl podlé stěny;
večer byl, a lidé šli dokonavše práci.
Sešli se tam sousedé, cep i kosu šnali:
zasedli si společně ke dlouhému stolu —
připíjeli druhu druh, do řeči se dali.

A vím, co mluvili spolu.

Já se zachvěl: starého Martina jsem zočil,
jemuž syna urval jsem jako dravec ptáče;
sestárnul a zšedivěl, pokraj hrobu kročil,
oči krví naběhly, znál, že často pláče.
Při dýmce a sklenici mezi tovaryši
rozplakal se, když mu řeč na syna se stáčí:
— „Ej co, kmotře Blažeji! Bůh to vidí, slyší,
„co já denně přetrpím v bolestech a v pláči!“

„Ej, pan Korsák Kazimír, odpusť mu to nebe! —
 „ukřivdil mi... vyplenil rod můj z této země —
 „Kmotře, já již mohl mít vnuky kolem sebe,
 „mladších rukou podpora vzpjala by se ke mně,
 „teď však místo tepla mně zimavo a chladno!
 „Ó já žil kdys v naději, ta však byla lichá!
 „V šedesátce pracovat... ach, to nejde snadno!
 „čelo stále spoceno, oko nevysychá...
 „Nuže, pane hospodský, ještě jednu pro mě!
 „Vypiji a osvěžen mohu odejíti.
 „Snad bych jinak rozželen proklínal tu v domě
 „vraha svého dítěte — a to nemá býti!
 „Vždyť již vina do těžkých okovů ho vkula,
 „pospíšil si za Janem, již je taky v hrobě,
 „jednoho ni druhého koule neminula:
 „Bože, račiž na milost vzíti duše obě!
 „Kmotře, ještě okamžik, připijme si přece
 „na pokojné skonání!“ — Dopil na dno číše,
 vstal a těžkou hrabici vložil na své plece,
 pak se domů dovlékal pobožně a tiše.

XXII.

„Šel jsem za ním v pozdálí ke chatrči jeho,
 já, jenž měl nadbytek všeho,
 jako chudý sirotek z ciziny sem jdoucí
 na dvěře jal jsem se tlouci;
 se slzami prosil jsem, by mne k sobě vzali,
 hlavě mé útulek dali.
 — „Já mám silná ramena, rád se chápu díla,
 „bude vám sloužit má síla,
 „já se prací odměním za přístřeší v chatce,
 „syna chci nahradit matce:

Vybrané básně.

„také já jsem osiřel — dobře o mně sudte,
 „otcem i matkou mi buďte!
 „Mladší ruka, stařečku, lépe pole spraví,
 „dobude chleba i stravy,
 „ó kéž vám pak soustrastí hruď se rozehřeje,
 „jak si to ubožák přeje.“
 Tak jsem mluvil — prostota a pak slza čistá
 nepadly do zlého místa.
 Se slzami přijali staří oběť moji,
 sedli jsme k stolu, jak svoji;
 a když při té večeři žena sestaralá
 laskavě synem mne zvala,
 takou radost cítil jsem, taký poklid svatý,
 takého blaha svit zlatý,
 jak by děl Bůh-těšitel k Adamovu synu:
 — „Kaine, já snímám tvou vinu!“

XXIII.

„Sedmý rok již končí se, co já u nich žiji,
 jařmo práce rolnické vloživ na svou šíji.
 Ve mně s duchem oběti i duch síly ožil;
 skromný chatky majetek v rukou mých se množil.
 Pot mi kanul na roli, kde jsem v práci chodil,
 očistěný z koukolu lán zas lépe rodil;
 hlavou, srdcem, rukama pracoval jsem v chvatu,
 zřídív novou stodolu, opravil jsem chatu.
 Ani v mezi hraničné, ani na svém poli
 nesměl otec jako dřív plahočit se s voly;
 také matka nesměla nůši na se vzítí,
 ani kopat v zahradě, ani v roli rýti.
 Za všechny jsem pracoval, potil se a spěchal,
 ve dvoře jsem záda svá bičovati nechal;

neměť nikdo tušení ze všech známých lidí,
že tu ve mně před sebou zhynulého vidí,
neznala mne sestra má, když šel jsem ji v cestu.
Takému jsem za svůj hřích podrobil se trestu;
takto, otče zpovědní, podlé tvého přání
s opravdovou přísností šel jsem na pokání:

*Vzal jsem na se halenu, v jaké vidět chasu,
ovil provaz konopný sobě kolem pasu,
a šel do své vesnice, já pán přebohatý,
konat službu dělníka do sirotčí chaty,
ztraceného syna tam nahražuje v síle,
po sedm let nikdy jsem neumdlával v díle.*

*Přišel čas, kdy vidouce ruce rozedrané,
uznali mne za syna staří vesničané.*

*Teď již znáte život můj traplivý a tichý,
kněže, jménem Kristovým sejměte mé hříchy!*

Vím já, že se život můj ku konci již chýlí:
kašel v prsou vysušil ostatek mé síly,
slova, jimiž rány své vám tu otevírám,
jistě jsou ta poslední, která v duchu sbírám.
Neřekněte nikomu, kým jsem a kým byl jsem;
mnoho jsem si uložil, mnoho zavínil jsem,
nebudiž to zásluhou přičteno mi v čase —
kdybych druhé žití měl, hned bych znova zase
v prostotě a v pokoře chtěl touž cestou jíti...
Bože, račiž na milost duši k sobě vzíti!..“

XXIV.

Stonající domluvil. — Ti, kdo kolem stáli,
dojati až do duše, odkročili zpátky —
s rozhřešením tentokrát kněz již neotálí,
nebo čas dechu je krátký.

Ale ještě neskonal, zakašlal se suše,
 zvedl zrak a zašeptal, pohnuv sebou v loži:
 „Otče!... matko!... odpusťte!“ ... a již vzlétla duše
 před soudnou stolicí boží.

A jek starcův k nebesům letěl za tou duší;
 zaplakali sousedé, druzi jeho práce;
 a kněz zapěl pohřební, kterou pláč mu ruší:
Requiescat homo in pace!

XXV.

Kazimír Korsák v hrobě veském dřímá
 v haleně sprosté, a jak žádá si to
 rod jeho panský, oběť jeho přímá,
 v tichu je všecko stlumené a skryto.
 Toliko kněze ruka v písmě hbitá
 o tomto ději spisovala mnoho,
 snad i kmet Martin domyslí se toho,
 mluvíť sám k sobě, ve hlavě mu svitá,
 den co den chodí v prvním svitu s nebe,
 tam kde Jan s Kužmou leží podlé sebe.
 Nechodil dlouho, během krátké doby
 stařečkům dvěma k hrobu odzvonili.
 Zarostly travou blízké čtyři hroby,
 uběhla léta, čtyři kříže shnily.
 Koloval příběh neslýchaně nový
 o mladém Kužmě, přisedším v ty kraje,
 kterak on, knězi duši otvíraje,
 vykonal zповěď latinskými slovy.

XXVI.

Snad že byste ke konci rádi vyzvěděli,
 kterak potom Hrehory s Marií se měli?

Zdali tam, kde pracoval, kde žil léta mnohá,
o Kužmovi ještě ví někdo kromě Boha?
Ach ví o něm předobře! ... Každý řekne tobě,
kterak stápel Hrehory v slzách očí obě, —
tak i voda z podhoří vystupuje zticha,
kane jenom v krůpějích, ale nevysychá.
Po zmizení Kužmově nebyl poplach malý;
hádáno, že dravci jej v lese rozsápaly,
hádáno, že v pustině zbloudit mohl snadně,
neb že v blízkém jezeře utopil se na dně.
Svolal lidi Hrehory, vnikl v kouty všecky,
volal — troubil po lesích na roh myslivecký,
ale na vše volání, kamkoli se hlídal,
pouze ohlas ve sosnách jemu odpovídal.
Přestal hledat...

Marie v prudké zničeni
proráží až nebesa křikem zoufalosti:

Kužmo! Kužmo! kde to jsi? volá v pustém kraji,
nastavuje ucho své a dech v sobě tají,
a tam, kde poušť divoká ozvěnou se hlásí,
jako v letu zabíhá — znova nařiká si.

Až pak během, pokřikem sly pozbývají,
s hlasem v hrdle váznoucím, zprahlá ústa mají,
žádostiva ochladit žhavost svého dechu,
padá hlavou na býlí do trávy a mechu,
vyskočivši běží jak rozblouzněné dítě:

Kužmo! Kužmo! kde to jsi? slyš, já miluji tě!

Prodírá se plevelem, pokřikuje kleká,
padší na tvář modlí se — slz jí tolik stéká,
že mech jimi prosákl, navlhnula tráva;
když chlad zavál ze země — lehčej se jí zdává.

Po čtyřech dnech slabostí, trudem přemožena,
as tři míle od chaty byla nalezena:

zbledla líce, v nichž se dřív krása rděla řídká,
v ruce drží stlačeny kopřivy a kvítka.

Myslili, že umřela; jest tak bleďa, mlčí,
jenom v očích blankytných záblesk jako vlčí
mňhá se, jak kdyby měl vyhasnouť zcela,
při tom cosi šeptají ústa počernělá.

Lid ji často poslouchal: ach, toť stejno vždycky!
Děvče snívá veselé, zpívá hodovnický,
jako kdyby Kužma ji volal podlé jména,
jak by byla družkami k slibu provázena.

XXVII.

„Slunce na mou hlavičku

„jasně, vesele svítí —

„Požehnej mně tatíčku!

„Jest mi k oltáři jíti.

„Přišel již můj jedinký —

„milý můj a mé štěstí;

„družky, moje sestřinky,

„pojdte vlasy mně plést!

„Skočte koně do cvalu

„tam, kde kříže se šerí!

„Matka hne se pomalu,

„z hrobu požehná dceři!

„Z routy vínek zelený

„vloží na moje vlasy, —

„Kužmo, hochu milený,

„blahé kynou nám časy!

„Spěšte lesem, po pláni,
 „ještě daleko k cíli!
 „Zvonů zvuk mne pohání,
 „a kněz čeká již chvíli!“

XXVIII.

S touto písní na retech — zahynula bolem,
 lítoval jí dobrý lid, obstoupiv ji kolem;
 pak se jali zpívati Anděl Páně všicki,
 mrtvou otci nesli ji v chatu na lavici.
 Starý otec nezplakal, mlčky hlavu kloní
 na tu rakev jedlovou, kterou tesá pro ni;
 na sáh hloubky vykopal jámu nehranitou,
 zvoníkům dal na zvony, knězi na mši svatou,
 a hrst hlíny nahodil k hlavě dcery svojí;
 hrob ji spojil s miláčkem — snad i Bůh je spojí!

Knihy české,

výdané nákladem knihkupectví I. L. Kobra v Praze,
jichž dostati lze ve všech knihkupectvích, jakož i
u našich jednatelů:

VI. Syrokomly Ulas. Z polského přeložil *Jan Nečas*. (42 str.) 10 kr. (Ústřed. knihovna seš. 9).

— **Margěr.** Báseň z dějin litevských. Z polského přeložil *Jan Nečas*. (106 str.) 20 kr. (Ústřed. knihovna seš. 57—58.)

Malczewski, A., Marie. Pověst Ukrajinská. Překladem *Jana Nečasa*. 1881; 16. (66 str.) 30 kr.

Písně Hercegovské. Přeložil *Josef Holeček*. 1877; 12. (118 str.) 60 kr., skv. váz. 1 zl. 20 kr.

Šmilovský, A. V., Básně. 1874; v 12. (VIII a 260 str.) 1 zl. 60 kr., váz. skv. se zlatou ořízkou 2 zl. 40 kr.

Josefa Jaroslava Kaliny Básnické spisy. Seš. 144. 147. 150.) (S fotografickou podobiznou spisovatelovou a jeho životopisem.) (178 str.) 70 kr., váz. skv. 1 zl. 30 kr. Národní biblioteka. Svaz. 28.

Hálek Vítězslav, Večerní písně. Šesté, rozmnožené vydání. 1882; m. 8. (80 str.) 60 kr., skv. váz. 1 zl. 20 kr. — V Ústřední knihovně seš. 80. (44 str.) 10 kr.

Mácha Karel Hynek, Máj. Báseň romantická. Druhé ilustrované vydání. 1881; 8. (39 str.) 80 kr., skv. váz. 1 zl. 60 kr. — V Ústřední knihovně seš. 111. (38 str.) 10 kr.

Rylejev, Konrád Feodorovič, Básně, jež z výběru na česko převedl a životopisem poetovým opatřil *Hynek J. Mejsnar*. 1875; 12. (129 str.) 60 kr., váz. 1 zl. 20 kr. Knihovna všeobecná. Svazek VI.